

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

ЧЕТВЕРТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ВИШНЯКОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF VYSHNYAKOV v. UKRAINE)**

(Заява № 25612/12)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

24 липня 2018 року

ОСТАТОЧНЕ

24/10/2018

*Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44
Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.*

У справі «Вишняков проти України»

Європейський суд з прав людини (Четверта секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Вінсент А. Де Гаetano (*Vincent A. De Gaetano*), Голова,

Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),

Егідіус Куріс (*Egidijus Kūris*),

Юлія Моток (*Iulia Motoc*),

Карло Ранзоні (*Carlo Ranzoni*),

Жорж Раварані (*Georges Ravarani*),

Петер Пацолай (*Péter Paczolay*), судді,

та Маріалена Цирлі (*Marialena Tsirli*), Секретар секції,

після обговорення за зачиненими дверима 03 липня 2018 року, постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 25612/12), яку 17 квітня 2012 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Сергій Олексійович Вишняков (далі – заявник).

2. Заявника, якому була надана правова допомога, представляв пан М. Тарахало та пані О. Проценко, юристи, які практикують у м. Київ. Уряд України (далі – Уряд) представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина.

3. Заявник стверджував, що національні органи влади не виконали судові рішення про надання права доступу до його малолітньої доньки. Він також скаржився, що в рамках іншого провадження національні суди не визначили належним чином місце проживання його доньки та внаслідок цього він зазнав дискримінації за ознакою статі.

4. 12 грудня 2016 року про зазначені скарги було повідомлено Уряд, а решта скарг у заяві були визнані неприйнятними відповідно до пункту 3 Правила 54 Регламенту Суду.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

5. Заявник народився у 1973 році та проживає у м. Миколаїв.

6. У 2006 році заявник одружився з О. Подружжя проживало у м. Миколаїв. 21 березня 2007 року в них народилася донька С. У серпні 2007 року пара розійшлась. О. продовжила проживати з дитиною за іншою адресою у м. Миколаїв, і на той час це місце проживання дитини не було предметом спору між батьками.

7. 15 квітня 2009 року за заявою О. Ленінський районний суд м. Миколаєва ухвалив рішення про розірвання шлюбу подружжя.

А. Рішення про право доступу, його виконання та пов'язані з цим питання

8. 04 червня 2009 року за позовом заявника до О. щодо перешкод у доступі до дитини Ленінський районний суд м. Миколаєва ухвалив рішення про надання заявнику права доступу до його доньки. Суд вирішив, що заявнику має бути надана можливість бачитись з його донькою не менше трьох разів на тиждень, у тому числі з ночівлями у заявника за попередньою домовленістю щодо їхніх дат та часу.

9. 13 липня 2009 року місцевий відділ міліції розглянув скаргу заявника на постійні погрози О. під час його побачень з дитиною, на відмову О. дозволити дитині залишитись в нього на ночівлю та обмеження нею часу, який заявник міг провести з дитиною. Міліція відмовила у порушенні кримінального провадження у зв'язку з відсутністю складу злочину.

10. Восени 2009 року О. та С. переїхали до м. Селидове Донецької області. Відстань між м. Миколаїв та м. Селидове становить приблизно 600 км по дорозі. У зв'язку з цим заявник ініціював цивільне провадження та просив суд визначити місце проживання дитини з ним у м. Миколаїв. Суди відмовили у задоволенні цього позову у зв'язку з його необґрунтованістю і 01 серпня 2011 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) ухвалив остаточне рішення.

11. 20 жовтня 2009 року за заявою заявника Державна виконавча служба Миколаївського міського управління юстиції відкрила виконавче провадження за рішенням від 04 червня 2009 року. Проте 22 жовтня 2009 року постанова державного виконавця була скасована, оскільки законодавством не був встановлений порядок примусового виконання судового рішення такого роду.

12. 19 листопада 2009 року заявник приїхав до м. Селидове, де О. дозволила йому побачитись з дитиною приблизно на годину. 27 січня 2010 року, коли О. та С. на короткий період часу прибули до м. Миколаїв, заявник намагався побачитися зі своєю донькою, але О. не дозволила йому забрати дитину на ніч. 20 жовтня 2011 року, коли заявник приїхав до м. Селидове та намагався забрати дитину з дитячого садка, приїхала О. і забрала дитину. У розгляді скарг

заявника до міліції щодо цих подій було відмовлено у зв'язку з відсутністю складу злочину.

13. 28 березня 2012 року заявник подав до Державної виконавчої служби Селидівського міського управління юстиції виконавчий лист за рішенням від 04 жовтня 2009 року. 29 березня 2012 року державний виконавець відкрив виконавче провадження. 09 квітня 2012 року у присутності заявника, О. та двох свідків державний виконавець зачитав резолютивну частину рішення від 04 червня 2009 року та виніс постанову про закінчення виконавчого провадження, вважаючи, що таким чином рішення було виконане у повному обсязі.

14. Заявник оскаржив до судів закінчення виконавчого провадження. Суди залишили без змін постанову державного виконавця, встановивши, що її було винесено з дотриманням законодавства. Остаточна ухвала була винесена ВССУ, який 03 серпня 2012 року залишив без задоволення касаційну скаргу заявника.

15. 20 листопада 2012 року в ході провадження щодо аліментів на утримання дитини заявник визнав, що він забирив дитину до м. Миколаїв для спільного проживання приблизно на один – два місяці на рік.

16. У січні 2013 року заявник подав проти О. позов про відшкодування шкоди у зв'язку з перешкоджанням у виконанні рішення від 04 червня 2009 року про надання йому права доступу. Суди відмовили у задоволенні позову за відсутністю доказів. 14 червня 2013 року ВССУ виніс остаточну ухвалу у цьому провадженні, залишивши без задоволення касаційну скаргу заявника.

17. 21 червня 2013 року Ленінський районний відділ міліції м. Миколаїв порушив кримінальне провадження за скаргою заявника на відмову О. виконувати рішення від 04 червня 2009 року. 10 грудня 2014 року міліція закрила кримінальне провадження за відсутністю складу злочину. Заявник оскаржив цю постанову до суду. 01 квітня 2015 року Ленінський районний суд м. Миколаїв скасував постанову від 10 грудня 2014 року, встановивши, що слідчий не обґрунтував свій висновок. Кримінальне провадження було відновлене.

18. У 2014 році заявник ініціював цивільне провадження у Селидівському міському суді, щоб знову визначити його право доступу з огляду на перешкоди з боку О. 12 січня 2014 року його позов був залишений без задоволення у зв'язку з необґрунтованістю. Проте 08 грудня 2015 року Апеляційний суд Донецької області частково задовольнив позов заявника. Суд дійшов висновку, що О. перешкоджала належному здійсненню заявником його права доступу та постановив, що заявнику мала бути надана можливість проводити зі своєю донькою один місяць влітку та один тиждень під час зимових шкільних канікул щороку до досягнення нею повноліття.

19. 26 травня 2016 року Державна виконавча служба Селидівського міського управління юстиції відкрила виконавче провадження за рішенням від 08 грудня 2015 року. 10 червня 2016 року державний виконавець поінформував О. про рішення від 08 грудня 2015 року.

В. Цивільне провадження щодо місця проживання дитини

20. Навесні 2014 року на території Донецької та Луганської областей почали діяти незаконні збройні формування, пов'язані з двома самопроголошеними утвореннями, відомими як «Донецька народна республіка» та «Луганська народна республіка», захопивши силою контроль над деякими частинами цих областей. Збройні сили України розпочали проти них військову антитерористичну операцію. Згодом була визначена лінія припинення вогню. М. Селидове знаходиться на території, підконтрольній Уряду України, приблизно на відстані двадцяти п'яти кілометрів від лінії припинення вогню та було включене до переліку населених пунктів, в яких здійснювалась військова антитерористична операція. Згідно з наданою Урядом інформацією у квітні 2014 року в м. Селидове були зафіксовані певні переміщення незаконних збройних формувань, але жодні активні військові операції ніколи у цій місцевості не проводились.

21. У серпні 2014 року заявник звернувся з позовом до Селидівського міського суду, вимагаючи визнати незаконною відмову О. співпрацювати у виконанні рішення від 04 червня 2009 року про надання заявнику права доступу. Він також просив суд визначити, що місцем проживання дитини має бути його житло у м. Миколаїв. Він стверджував, що О. була безробітною і не мала джерела самостійного доходу та що дитина цілком залежала від аліментів на утримання дитини, які заявник належним чином сплачував. Крім того, він стверджував, що подальше проживання поблизу району збройного конфлікту було небезпечним для дитини. Більше того, існував ризик того, що конфлікт міг поширитися і на м. Селидове. На підтримку останнього твердження заявник навів цитати з повідомлень засобів масової інформації, згідно з якими представники так званої «Донецької народної республіки» погрожували захопити всю територію Донецької області.

22. 05 травня 2015 року Селидівський міський суд відмовив у задоволенні позову заявника. Суд встановив, що заявник був працевлаштований і мав позитивну характеристику від свого роботодавця, не мав задокументованих проблем з психічним здоров'ям і не був наркозалежним. Суд посилався на звіт Служби у справах дітей у м. Миколаїв, згідно з яким заявник міг надати безпечне, добре обладнане для дитини житло та мав стабільну роботу і дохід. Однак заявник не довів, що О. не мала самостійного доходу або не

виконувала своїх батьківських обов'язків, або що її поведінка було неправомірною чи аморальною. Суд також зазначив, що заявник не обґрунтував тверджень про те, що життя дитини знаходилось у небезпеці, а сам факт проведення військової антитерористичної операції у цій області не підтверджував цього ризику.

23. 04 серпня 2015 року Апеляційний суд Донецької області залишив без змін рішення Селидівського міського суду, дійшовши висновку, що заявник не обґрунтував доводи про те, що місце проживання дитини мало бути змінене.

24. 23 грудня 2015 року ВССУ залишив без змін рішення судів нижчих інстанцій. Він зазначив, що Селидівський міський суд правильно встановив відповідні факти та належним чином застосував законодавство. ВССУ погодився з висновком судів нижчих інстанцій, що розлучення дитини з матір'ю не було виправданим.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Конституція України від 28 червня 1996 року

25. Відповідно до статті 51 Конституції України кожен з подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

B. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року

26. Кодекс передбачає, що жінка та чоловік мають рівні права і обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї (частина шоста статті 7). Місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків (частина перша статті 160). Якщо батьки, які проживають окремо, не можуть дійти згоди щодо місця проживання дитини, яка не досягла чотирнадцяти років, спір може бути вирішений органом опіки та піклування або судом. При вирішенні такого спору орган опіки та піклування або суд мають брати до уваги відповідне ставлення батьків до виконання їхніх батьківських обов'язків, особисту прихильність дитини до кожного з батьків, вік дитини, стан здоров'я дитини та інші обставини, що мають істотне значення (частина перша статті 161). Орган опіки та піклування або суд не можуть визначити місце проживання дитини з тим із батьків, хто не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвиткові дитини (частина друга статті 161).

С. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року

27. Частина перша статті 382 кодексу передбачає:

«1. Умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили чи підлягають негайному виконанню, або перешкоджання їх виконанню – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.»

Д. Закон України «Про виконавче провадження»

28. Відповідні положення Закону України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року (чинний до 05 жовтня 2016 року) встановлювали загальні умови виконання рішення про заборону або утримання від вчинення певних дій. Цей порядок включав початкову стадію добровільного виконання боржником рішення та подальшу стадію, в рамках якої державний виконавець міг накладати на боржника штраф та у випадку невиконання рішення внести подання про порушення кримінального провадження щодо нього (стаття 76 закону в редакції, чинній до 09 березня 2011 року та стаття 75 закону в редакції, чинній після 09 березня 2011 року). Частина четверта статті 75 (у редакції, чинній після 09 березня 2011 року) також передбачала, що під час виконання рішення такого типу державний виконавець має довести до відома боржника резолютивну частину такого рішення та скласти про це акт; після складення акта державний виконавець виносив постанову про закінчення виконавчого провадження. Стаття 63 Закону України «Про виконавче провадження» від 02 червня 2016 року (чинний з 05 жовтня 2016 року) передбачає аналогічний порядок виконання рішень такого типу.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З НЕВИКОНАННЯМ РІШЕННЯ ПРО НАДАННЯ ПРАВА ДОСТУПУ ДО ДИТИНИ

29. Заявник скаржився, що національні органи влади не виконали рішення від 04 червня 2009 року про надання права доступу до його малолітньої доньки. Заявник посилався на статті 6 та 13 Конвенції.

30. Суд, якому належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи (див. рішення у справі «Радомілья та інші

проти Хорватії» [ВП] *Radomilja and Others v. Croatia* [GC], заяви № 37685/10 та № 22768/12, пункт 114, від 20 березня 2018 року), розгляне скаргу у світлі статті 8 Конвенції. Стаття 8 передбачає:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.»

А. Прийнятність

31. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необгрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

32. Заявник стверджував, що він мав ініціювати цивільне провадження з метою отримання доступу до дитини внаслідок відмови його колишньої дружини поважати його право на спілкування з донькою. Він також зазначив, що його колишня дружина систематично перешкождала йому у здійсненні його права доступу відповідно до рішенням від 04 червня 2009 року. Його спроба домогтися виконання рішення за участю Державної виконавчої служби виявилася безуспішною. Державний виконавець не вчинив жодних дій, не накладав штрафів на його колишню дружину та не намагався притягнути її до кримінальної відповідальності у зв'язку з невиконанням судового рішення. Заявник стверджував, що бездіяльність державних органів у забезпеченні виконання рішення від 04 червня 2009 року була обумовлена відсутністю належної законодавчої та адміністративної бази.

33. Уряд стверджував про недостатність деталей, що вказували б на перешкоди у доступі до дитини, з якими, як стверджувалось, зіткнувся заявник. Неприязнь матері дитини до заявника та її рішення переїхати до іншого міста не можуть ставитись у провину державним органам. Після переїзду матері з дитиною до іншого міста заявник мав можливість проводити час з дитиною протягом декількох тижнів на рік. Якби графіку, встановленого рішенням від 04 червня 2009 року про надання доступу до дитини три рази на тиждень, не можливо було

дотримуватись з огляду на відстань між містами, заявник міг звернутися за переглядом порядку доступу. Загалом заходи, вжиті органами влади на виконання рішення від 04 червня 2009 року, були достатніми за обставин цієї справи.

2. Оцінка суду

(а) Відповідні принципи

34. Суд зазначає, що право взаємного спілкування одного з батьків та дитини становить основоположний елемент «сімейного життя» у розумінні статті 8 Конвенції (див., серед інших джерел, рішення у справі «К. і Т. проти Фінляндії» [ВП] (*K. and T. v. Finland*) [GC], заява № 25702/94, пункт 151, ЄСПЛ 2001-VII).

35. Основною ціллю статті 8 Конвенції є захист особи від свавільного втручання органів державної влади. Додатково можуть існувати позитивні зобов'язання, притаманні ефективній «повазі» до сімейного життя. У обох контекстах слід дотримуватись справедливого балансу, який потрібно встановити між конкуруючими інтересами особи та суспільства, у тому числі між іншими зацікавленими третіми особами та з урахуванням свободи розсуду держави. Суд уже неодноразово встановлював, що у пов'язаних з питаннями опіки справах, інтереси дітей мають надзвичайне значення. Найкращим інтересам дитини має приділятися першочергова увага і вони, у залежності від свого характеру та серйозності, можуть перевищувати інтереси батьків (див. рішення у справі «Оноді проти Угорщини» (*Ónodi v. Hungary*), заява № 38647/09, пункт 30, від 30 травня 2017 року, з подальшими посиланнями).

36. У справах щодо здійснення одним із батьків прав на спілкування стаття 8 Конвенції передбачає батьківське право на вжиття заходів з метою возз'єднання зі своєю дитиною та обов'язок національних органів влади сприяти такому возз'єднанню настільки, наскільки інтереси дитини передбачають, що має бути зроблено все для збереження особистих стосунків, і за необхідності, «відновлення» сім'ї; обов'язок держави полягає не у досягненні результату, а у вжитті заходів (див. рішення у справі «Кацпер Новаковський проти Польщі» (*Kasper Nowakowski v. Poland*), заява № 32407/13, пункт 74, від 10 січня 2017 року, з подальшими посиланнями).

37. Адекватність вжитих заходів має оцінюватись оперативністю їхнього виконання, оскільки плин часу може мати непоправні наслідки для відносин між дитиною та тим із батьків, хто з нею не проживає; не можна виключати застосування санкцій у випадку неправомірної поведінки того з батьків, з яким проживають діти (див. рішення у справах «Пріцція проти Угорщини» (*Prizzia v. Hungary*), заява № 20255/12, пункти 36 та 37, від 11 червня 2013 року, з

подальшими посиланнями; а також «Феррарі проти Румунії» (*Ferrari v. Romania*), заява № 1714/10, пункт 49, від 28 квітня 2015 року).

(b) Застосування зазначених принципів у цій справі

38. У цій справі не оспорується, що відносини між заявником та його донькою становили «сімейне життя» у розумінні статті 8 Конвенції. Заявник скаржився, що він не міг ефективно здійснювати своє право доступу до його малолітньої доньки згідно з рішенням суду від 04 червня 2009 року. Це твердження вплинуло на суть «сімейного життя», яке сформувалось між заявником та дитиною, оскільки взаємне спілкування одного з батьків та дитини становить, як зазначалось, основоположний елемент цієї концепції.

39. Більше того, твердження заявника були підтримані детальним викладом фактів, які вказували на серйозність стверджуваної перешкоди у доступі до дитини. У зв'язку з цим Суд зазначає, що заявник ініціював цивільне провадження з метою отримання судового рішення про визнання його права доступу, потім він намагався домогтися виконання відповідного рішення та у зв'язку з його безуспішними спробами побачити та провести час з дитиною неодноразово звертався зі скаргами до міліції (див. пункти 8, 11, 12 та 13). Згодом факт, що матір його дитини перешкоджала заявнику у належному здійсненні свого права доступу, був підтверджений національними судами (див. пункт 18).

40. Суд зазначає, що перша спроба заявника домогтися виконання рішення від 04 червня 2009 року мала місце восени 2009 року, коли матір з дитиною переїхали до іншого міста. Проте державний виконавець не вчинив жодних виконавчих дій, оскільки законом не був встановлений порядок виконання таких рішень (див. пункт 11).

41. Вбачається, що пізніше заявник дійшов згоди з матір'ю, що проводитиме разом з дитиною кілька тижнів на рік (див. пункт 15). Однак існування такої приватної домовленості між батьками не скасовувало обов'язку органів влади забезпечити виконання рішення від 04 червня 2009 року, особливо з огляду на те, що рішенням заявнику надавалось набагато більше спільного часу з донькою.

42. Після безуспішних спроб у 2009 році домогтися виконання рішення у 2012 році було відкрито ще одне виконавче провадження, але воно обмежилось офіційним повідомленням матері про рішення, про яке їй вже було добре відомо. На думку державного виконавця ця дія становила повне виконання рішення і такий обсяг виконавчих дій був залишений без змін національними судами (див. пункти 13 та 14).

43. Суд вважає, що такий обмежений підхід був недостатнім. Ніщо не вказує на те, що в ході виконавчого провадження органи влади коли-небудь розглядали механізми добровільного виконання рішення, наприклад, шляхом розробки комплексної стратегії виконання. Більше

того, залишається незрозумілим наскільки до процесу могли бути залучені органи опіки та піклування та чи могли бути використані які-небудь засоби врегулювання сімейних конфліктів (див., з цього приводу, рішення у справі «Ченгіз Кіліч проти Туреччини» (*Cengiz Kılıç v. Turkey*), заява № 16192/06, пункт 132 *in fine*, від 06 грудня 2011 року та згадане рішення у справі «Кацпер Новаковський проти Польщі» (*Kacper Nowakowski v. Poland*)), пункт 87). Проте відсутність механізмів добровільного виконання суттєво зменшила можливості співпраці з тим з батьків, хто чинить перешкоди. Хоча слід визнати, що перевага завжди надається добровільному виконанню, Суд зазначає, що незмінна позиція, якої часто дотримуються батьки у таких справах, може ускладнити таке добровільне виконання та зумовити у відповідних випадках необхідність застосування пропорційних примусових заходів.

44. Однак жодні примусові заходи також не були застосовані. Державний виконавець мав право накладати штрафи та вносити подання про притягнення до кримінальної відповідальності у зв'язку з невиконанням рішення суду, але з невідомих причин не скористався цими повноваженнями. Більше того, навіть після подання заявником до міліції заяви про порушення кримінальної справи у слідстві не відбулося жодного значного прогресу (див. пункт 17). 26 травня 2016 року було відкрито ще одне виконавче провадження за рішенням від 08 грудня 2015 року з метою нового визначення обсягу прав доступу (див. пункт 19). Однак це виконавче провадження не охоплювало рішення від 04 червня 2009 року.

45. За цих обставин Суд доходить висновку, що протягом усього періоду, коли рішення від 04 червня 2009 року мало обов'язковий характер для сторін, національні органи влади не вжили необхідних, достатніх та оперативних заходів з метою забезпечення права доступу заявника до його малолітньої доньки. Протягом більше, ніж шести років за рішенням не вчинялись необхідні виконавчі дії.

46. Суд також вважає, що описана бездіяльність національних органів влади, зокрема, неналежний спосіб, у який національні органи влади організовували виконання рішення про надання доступу до дитини, була не лише результатом неналежного виконання обов'язків посадовими особами, відповідальними за виконання рішення. Вбачається, що до цих недоліків також призвели недостатньо розвинуті законодавчі та адміністративні механізми. Зокрема, наявні законодавчі та адміністративні механізми були недостатніми для прискорення добровільного дотримання домовленостей із залученням фахівців служби у справах дітей та сім'ї. Вони також не передбачали низки конкретних заходів, які б могли бути вжиті відповідно до принципу пропорційності з метою забезпечення примусового виконання рішення про право доступу.

47. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції у зв'язку з невиконанням рішення про надання заявнику доступу до його дитини.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТЕЙ 8 ТА 14 КОНВЕНЦІЇ У ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ

48. Заявник скаржився, що у справі про визначення місця проживання дитини суди не оцінили усі відповідні факти, а він зазнав дискримінації за ознакою статі у порушення статей 2, 6, 13 та 14 Конвенції та статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції.

49. Суд вважає, що твердження заявника про брак належного процесу прийняття рішення щодо питання про місце проживання дитини має розглядатись виключно за статтею 8 Конвенції (див. аналогічний підхід у рішенні у справі «М.С. проти України» (*M.S. v. Ukraine*), заява № 2091/13, пункт 70, від 11 липня 2017 року, з подальшими посиланнями). Твердження заявника про його дискримінацію судами за ознакою статі має розглядатись за статтею 14 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції (див. ухвалу щодо прийнятності у справі «Кост проти Польщі» (*Coste v. Poland*), заява № 14179/15, пункти 21 – 23, від 13 жовтня 2015 року).

50. Додатково до вже наведеної статті 8 стаття 14 Конвенції передбачає:

«Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.»

51. Заявник стверджував, що при визначенні місця проживання дитини національні суди не оцінили належним чином докази та не розглянули всі відповідні обставини. Вони не розглянули ретельно його доводи про відсутність у матері дитини самостійного доходу та існування ризику для безпеки дитини з огляду на триваючий збройний конфлікт. Крім того аргументація судів була свавільною, а він зазнав дискримінації за ознакою статі внаслідок того, що при визначенні місця проживання дитини суди віддали перевагу колишній дружині заявника.

52. Уряд стверджував, що національні суди належним чином вжили необхідних заходів і постановили обґрунтовані рішення по суті справи. При вирішенні справи суди не піддали заявника дискримінації.

53. Суд нагадує, що хоча стаття 8 не містить чітких процесуальних вимог, процес прийняття рішень, пов'язаних із заходами втручання, має бути справедливим та таким, що забезпечує належну повагу гарантованим статтею 8 Конвенції інтересам (див. рішення у справі «Т.П. та К.М. проти Сполученого Королівства» [ВП] (*T.P. and K.M. v.*

the United Kingdom) [GC], заява № 28945/95, пункт 72, ЄСПЛ 2001-V (витяги). Завдання Суду полягає не у підміні собою національних органів влади у здійсненні ними своїх повноважень щодо питань опіки та доступу, а радше у перегляді у світлі Конвенції рішень, ухвалених цими органами при здійсненні ними своїх дискреційних повноважень (див. рішення у справі «Сахін проти Німеччини» [ВП] (*Sahin v. Germany*) [GC], заява № 30943/96, пункт 64, ЄСПЛ 2003-VIII, з подальшими посиланнями).

54. Межі свободи розсуду відрізнятимуться залежно від характеру питань та важливості інтересів, про які йдеться. Слід мати на увазі, що національні органи влади користуються перевагою прямого контакту із зацікавленими особами. Таким чином, Суд визнає, що органи влади користуються широкою свободою розсуду при вирішенні питань щодо опіки (див. рішення у справі «Бушляйтер проти Німеччини» (*Buchleither v. Germany*), заява № 20106/13, пункт 44, від 28 квітня 2016 року, з подальшими посиланнями).

55. У цій справі заявник звертався до судів з проханням змінити місце проживання дитини на його дім, стверджуючи, *inter alia*, що матір дитини не мала самостійного доходу, щоб утримувати себе та дитину, у той час як його фінансове становище було стабільним. Він також стверджував, що на відміну від його рідного міста, місто, в якому дитина проживала разом з матір'ю, знаходилось у безпосередній близькості до триваючого збройного конфлікту, який міг поширитись та створити небезпеку для дитини.

56. Національні суди залишили без задоволення позов заявника, дійшовши висновку, що він не підтверджувався жодними доказами, які б виправдали зміну місця проживання дитини. Суди відхилили у зв'язку з необґрунтованістю твердження щодо сприятливого фінансового становища заявника та не визнали, що загальний ризик небезпеки, пов'язаний зі збройним конфліктом на сході України, безпосередньо стосувався доньки заявника.

57. Перш за все Суд зазначає, що з раннього віку дитина постійно проживала зі своєю матір'ю окремо від заявника, а перший позов заявника про зміну місця проживання дитини був раніше залишений без задоволення у зв'язку з необґрунтованістю (див. пункт 10). Очевидно, що подаючи свій другий позов з того ж питання після багатьох років проживання дитини з матір'ю, заявник мав надати вагомі підстави для зміни місця проживання дитини на його дім. Ці підстави мають базуватись на необхідності забезпечення «найкращих інтересів дитини» та обґрунтовуватись відповідними доказами. Проте національні суди не вважали, що такі підстави були встановлені. З огляду на широку свободу розсуду, якою користуються національні органи влади при вирішенні питань щодо прав опіки, Суд зі своєї сторони доходить висновку, що національні суди, які знаходяться у

кращому становищі для оцінки доказів, дотримались справедливого балансу між конкуруючими інтересами, а рішення залишити місце проживання дитини з матір'ю забезпечило найкращі інтереси дитини (див. рішення у справі «Нойлінгер і Шурук проти Швейцарії» [ВП] (*Neulinger and Shuruk v. Switzerland*) [GC], заява № 41615/07, пункти 134 та 135, ЄСПЛ 2010). Суд також погоджується, що національні суди належним чином розглянули аргументи заявника, які не підтверджувались жодними суттєвими доказами (див., зокрема, пункти 22 – 25). Немає жодних ознак свавілля або недотримання процесуальних прав заявника. Отже, скарга за статтею 8 Конвенції є явно необґрунтованою.

58. Суд також вважає, що у світлі висновків за статтею 8 Конвенції та за обставин цієї справи твердження заявника про дискримінацію за ознакою статі не виявляє жодного спірного питання за статтею 14 Конвенції.

59. З цього випливає, що ця частина скарги має бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТЕЙ 46 ТА 41 КОНВЕНЦІЇ

60. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

61. Стаття 46 Конвенції передбачає:

«1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням. ...»

A. Стаття 46

62. Заявник просив Суд вказати Уряду на необхідність вжиття заходів загального характеру шляхом прийняття відповідного законодавства для вирішення питань, які призвели до порушення Конвенції у цій справі.

63. Уряд заперечив проти цієї вимоги, стверджуючи, що вона була необґрунтованою.

64. Суд нагадує, що його рішення, по суті, є установлюючими за своєю природою, та зазвичай саме відповідна держава має обирати, за умови нагляду Комітету міністрів, заходи, які слід запровадити у її

національній правовій системі з метою виконання свого обов'язку за статтею 46 Конвенції, за умови, якщо такі заходи відповідають висновкам, викладеним у рішенні Суду (див., серед інших джерел, рішення у справах справі «Оджалан проти Туреччини» [ВП] (*Öcalan v. Turkey*) [GC], заява № 46221/99, пункт 210, ЄСПЛ 2005-IV; «Скоццарі та Джунта проти Італії» [ВП] (*Scozzari and Giunta v. Italy*) [GC], заяви № 39221/98 та № 41963/98, пункт 249, ЄСПЛ 2000-VIII; та «Брумареску проти Румунії» [ВП] (*Brumărescu v. Romania*) (справедлива сатисфакція) [GC], заява № 28342/95, пункт 20, ЄСПЛ 2001-I). Така свобода розсуду щодо способу виконання рішення відображає свободу вибору, якою Договірні держави користуються при виконанні свого першочергового обов'язку забезпечувати гарантовані Конвенцією права і свободи (стаття 1) (див. рішення у справі «Папаміхалопулос та інші проти Греції» (*Papamichalopoulos and Others v. Greece*) (Стаття 50), від 31 жовтня 1995 року, пункт 34, Серія А № 330-B).

65. З огляду на наведені у попередньому пункті принципи та обставини цієї справи Суд вважає, що немає потреби вказувати на будь-які заходи загального характеру на національному рівні, які могли б бути необхідними для виконання цього рішення.

В. Стаття 41

1. Шкода

66. Заявник вимагав 10 051,77 українських гривень (далі – грн) в якості відшкодування матеріальної шкоди та 1 000 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

67. Уряд стверджував, що ці вимоги були необґрунтованими.

68. Суд не вбачає жодного причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням та стверджуваною матеріальною шкодою; отже, він відхиляє цю вимогу. Суд також вважає, що заявник мав зазнати болю та страждань внаслідок встановленого у цій справі порушення. Ухвалюючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує заявнику 7 500 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

2. Судові та інші витрати

69. Заявник також вимагав 3 750 євро компенсації судових та інших витрат, понесених в національних органах та Суді.

70. Уряд стверджував, що вимога була надмірною та необґрунтованою.

71. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що

такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі з огляду на наявні в нього документи та зазначені вище критерії, Суд вважає за належне присудити додатково до наданої правової допомоги 1 000 євро компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді; ця сума, за клопотанням заявника, має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок представника заявника, пана М. Тарахкала (див., наприклад, рішення у справах «Хрїстови проти Болгарії» (*Hristovi v. Bulgaria*), заява № 42697/05, пункт 109, від 11 жовтня 2011 року, та «Сінгартійський та інші проти Болгарії» (*Singartiyski and Others v. Bulgaria*), заява № 48284/07, пункт 54, від 18 жовтня 2011 року).

3. Пеня

72. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятною скаргу на невиконання рішення про надання доступу до дитини, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє*, що було порушення статті 8 Конвенції у зв'язку з невиконанням рішення про надання доступу до дитини;
3. *Постановляє*, що:
  - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, що мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
    - (i) 7 500 (сім тисяч п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди;
    - (ii) 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, яка має бути сплачена на банківський рахунок його представника, пана Тарахкала;
  - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки

Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 24 липня 2018 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Маріалена Цирлі
(*Marialena Tsirli*)
Секретар

Вінцент А. Де Гаetano
(*Vincent A. De Gaetano*)
Голова